

Харківська державна академія культури

Кафедра телебачення

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з навчальної роботи

Проф. Лошков Ю.І.

Протокол від “ 04 ” вересня 2017 року № 1

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

АУДІОВІЗУАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ

за освітньо-професійною програмою

«Аудіовізуальне мистецтво та виробництво»

другого (магістерського) рівня освіти

напрямок підготовки 02 Культура і мистецтво

спеціальність 021 Аудіовізуальне мистецтво та виробництво

факультет кіно-, телемистецтва

Харків – 2017 рік

Робоча програма «Аудіовізуальне мистецтво в сучасній культурі» для студентів-магістрантів за напрямом підготовки 02 Культура і мистецтво ОПІ «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» за спеціальністю 021 «Аудіовізуальне мистецтво і виробництво». — Харків, ХДАК, 2017 .— 16 с.

Розробник: З.І.Алфьорова, доктор мистецтвознавства, професор

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри телебачення Харківської державної академії культури

Протокол від. 25.08 2017 року № 1

Завідувач кафедри : Зборовець І.В.

Схвалено методичною комісією вищого навчального закладу за напрямом підготовки (спеціальністю) 02 Культура і мистецтво

Протокол від. “ 4 ” вересня 2017 року № 1

© ХДАК, 2017 рік

© З.І.Алфьорова 2017 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Курс: Підготовка магістрів	Напря́м, спеціально́сть, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
Кількість кредитів, відповідних ECTS: 5	Галузь знань 02 Культура і мистецтво (шифр і назва)	Нормативна	
	Напря́м підготов́ки _02 Культура і мистецтво	Рік підготов́ки	
Розділів 3		1-й	1-й
Загальна кількість годин: 150	Спеціальність (професійне спрямування): ОПП «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» <u>021</u> <u>«Аудіовізуальне мистецтво та виробництво»</u>	Лекції	
		34	
Тижневих годин: 3		Семінари	
		17	
	Другий ступінь вищої освіти Магістр	Самостійна робота-99	
		Вид контролю: екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: – формування уявлення студентів про досягнення науки щодо дослідження основних змістів існування аудіовізуального мистецтва в сучасній культурі.

Предмет: аудіовізуальне мистецтво в сучасній культурі.

Завдання: висвітлити сутність та перспективи дослідження основних змістів існування аудіовізуального мистецтва в сучасній культурі.

Навчальні результати / досягнення: цілісне уявлення про сутність та перспективи дослідження основних змістів існування аудіовізуального мистецтва в сучасній культурі.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин / 5 кредитів ECTS.

Завдання навчальної дисципліни:

- ознайомити студентів з особливостями сучасної соціокультурної ситуації;
- розкрити закономірності розвитку аудіовізуального мистецтва в міжнародному та національному контекстах;
- проаналізувати становлення морфо-формогенезису аудіовізуального мистецтва в інформаційній цивілізації;
- показати трансформації соціуму і їх впливи на розвиток аудіовізуального мистецтва;
- проаналізувати трансформації соціуму і їх впливи на розвиток аудіовізуального мистецтва;
- розглянути множинність авторських концепцій в аудіовізуальному мистецтві другої половини ХХ ст. — початку ХХІ ст. ;
- виявити авторські екранні хронотопи сучасної доби;
- підвищити рівень обізнаності щодо особливостей естетичних стратегій аудіовізуальних творів;
- проаналізувати метаморфози статусу «реального» в аудіовізуальному мистецтві доби нових цифрових технологій;
- охарактеризувати новітні поняття аудіовізуального мистецтва;
- охарактеризувати види цифрового комп'ютерного мистецтва;
- проаналізувати цифрові технології в контексті потпостмодернізму.

У результаті вивчення дисципліни випускник повинен володіти такими спеціальними (фаховими, предметними) компетенціями в галузі творчо-виробничої аудіовізуальної діяльності:

- здатністю до самостійної науково-дослідницької роботи, керівництва науково - дослідницькою роботою наукових (творчих) колективів з питань вивчення теорії і практики;
- здатністю до збору емпіричної інформації, проведення експериментальних заходів і діагностики їх ефективності в процесі підготовки та виробництва аудіовізуальних творів та проектів;
- здатністю до самостійної авторської роботи і редакційної підготовки науково-дослідних матеріалів для практичної реалізації в сфері аудіовізуального мистецтва та виробництва;
- готовністю до розробки та наукового обґрунтування інноваційних аудіовізуальних творів та проектів; здатністю до експертизи аудіовізуальних творів та проектів;
- здатністю до надання консультаційної допомоги державним і недержавним установам культури, мистецтва щодо розробки інноваційних аудіовізуальних творів та проектів;
- готовністю до розробки і впровадження науково-методичних рекомендацій для установ аудіовізуальної сфери, установ та організацій культурно-видовищного типу, культурних центрів різних форм власності та інших установ, що здійснюють діяльність в сфері аудіовізуального мистецтва та виробництва;
- готовністю до участі в науковій експертизі інноваційних аудіовізуальних проектів та наукових досліджень аудіовізуальної сфери;
- здатністю до проведення консалтингу, надання консультаційної допомоги з розробки та творчо-виробничого втілення аудіовізуальних творів та проектів.

3. Зміст і структура дисципліни

Навчальна дисципліна складається з 3 розділів, які містять 9 тем, зв'язаних між собою змістовими складовими.

- 1 Розділ** містить 4 теми: «Сучасна соціокультурна ситуація: міжнародний і національний контексти», «Хронологічні виміри розвитку аудіовізуального мистецтва в сучасній культурі», «Трансформації соціуму і їх впливи на розвиток аудіовізуального

мистецтва», «Морфо-формогенезис аудіовізуального мистецтва в інформаційній цивілізації».

- 2 Розділ** містить 5 тем: «Аудіовізуальна версія світу як «інша реальність», «Множинність авторських концепцій в аудіовізуальному мистецтві другої половини ХХ ст. — початку ХХІ ст.», «Авторські аудіовізуальні хронотопи», «Особливості естетичних стратегій аудіовізуальних творів постмодерної доби», «Метаморфози статусу «реального» в екранних мистецтвах доби нових цифрових технологій».
- 3 Розділ** містить 5 тем: «Художньо-естетичні особливості комп'ютерного мистецтва», «Художній рендерінг», «Види комп'ютерного мистецтва», «Автоматизація художнього процесу як проблема», «Цифрові технології та постпостмодернізм».

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ

№ п / п	Назва розділів, тем	Усього	Лекцій	Сем.	Практ	Сам. роб.	Форми контр.
1	2	3	4	5	6	7	8
Заліковий модуль 1.							
Розділ 1. Соціокультурні контексти розвитку аудіовізуального мистецтва							
1	Сучасна соціокультурна ситуація: міжнародний і національний контексти	13	4	1		8	
2	Хронологічні виміри розвитку аудіовізуального мистецтва в сучасній культурі	11	2	1		8	Реф-т
3	Трансформації соціуму і їх впливи на розвиток аудіовізуального мистецтва	12	4			8	

4	Морфо-формогенезис аудіовізуального мистецтва в інформаційній цивілізації	15	4	2		9	
5	Разом:	51	14	4		33	Реф-т

Розділ 2. Аудіовізуальна версія світу як «інша реальність»

6	Аудіовізуальна версія світу як «інша реальність»	10	2			8	
7	Множинність авторських концепцій в аудіовізуальному мистецтві другої половини ХХ ст. — початку ХХІ ст.	12	2	2		8	
8	Авторські аудіовізуальні хронотопи	15	4	3		8	
9	Особливості естетичних стратегій аудіовізуальних творів	13	2	2		9	
	Разом:	49	10	6		33	

Розділ 3. Цифрові технології і пост постмодернізм

10	Художньо-естетичні особливості комп'ютерного мистецтва	9	2			7	
----	--	---	---	--	--	---	--

11	Художній рендерінг	9	2			7	
12	Види комп'ютерного мистецтва	12	2	3		7	

1 3	Автоматизація художнього процесу як проблема	9	2	2		5	
--------	--	---	---	---	--	---	--

1 4	Цифрові технології та постпостмодернізм	11	2	2		7	
	Разом:	50	10	7		33	
	Усього:	15 0	34	1 7		99	

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Сучасна соціокультурна ситуація: міжнародний і національний контексти	1
2	Хронологічні виміри розвитку аудіовізуального мистецтва в сучасній культурі	1
3	Морфо-формогенезис аудіовізуального мистецтва в інформаційній цивілізації	2
4	Множинність авторських концепцій в аудіовізуальному мистецтві другої половини ХХ ст. — початку ХХІ ст.	2
5	Авторські аудіовізуальні хронотопи	3
6	Особливості естетичних стратегій аудіовізуальних творів	2
7	Види комп'ютерного мистецтва	2
8	Автоматизація художнього процесу як проблема	2
9	Цифрові технології та пост постмодернізм	2
	РАЗОМ:	17

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Сучасна соціокультурна ситуація: міжнародний і національний контексти	8
2	Хронологічні виміри розвитку аудіовізуального мистецтва в сучасній культурі	8
3	Трансформації соціуму і їх впливи на розвиток аудіовізуального мистецтва	8
4	Морфо-формогенезис аудіовізуального мистецтва в інформаційній цивілізації	9
5	Аудіовізуальна версія світу як «інша реальність»	8
6	Множинність авторських концепцій в аудіовізуальному мистецтві другої половини ХХ ст. — початку ХХІ ст.	8
7	Авторські аудіовізуальні хронотопи	8
8	Особливості естетичних стратегій аудіовізуальних творів	9
9	Художньо-естетичні особливості комп'ютерного мистецтва	7
10	Художній рендерінг	7
11	Види комп'ютерного мистецтва	7
12	Автоматизація художнього процесу як проблема	5
13	Цифрові технології та постпостмодернізм	7
	РАЗОМ:	99

7. Методи навчання

Основним підходом є компетентнісний підхід до навчання. Навчання є студентоцентрованим, проблемно-орієнтованим, скерованим на особистісний саморозвиток студентів, закладаються основи для безперервного продовження освіти протягом усього життя. Навчання складається з комбінації лекцій та практичних занять, виконанні поточних проєктів,

підготовці заключної магістерської роботи. Лекційні заняття мають інтерактивний науково-пізнавальний характер. Семінарські заняття проводяться в малих групах, у формі ситуаційних завдань, ділових ігор, обов'язковою є підготовка презентацій з використанням сучасних професійних програмних засобів, формуються навички виробничого виконання аудіовізуальних творів. Навчально-методичне забезпечення і консультування самостійної роботи здійснюється на основі положення ХДАК «Положення про забезпечення якості освітньої діяльності».

8. Методи контролю

Підсумковий контроль засвоєння знань здійснюється у формі екзамену.

Передбачено рубіжні етапи контролю у формі усного опитування, якості виконання семінарських завдань та самостійної роботи студентів.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота												Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1												10	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12		
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6		

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового	для заліку

діяльності		проекту (роботи), практики	
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Методичне забезпечення

1. Конспект лекційного курсу;
2. інструктивно-методичні матеріали до практичних семінарських занять;
3. інструктивно-методичні матеріали до самостійної роботи;
4. Завдання та питання для періодичного (модульного) контролю;
5. Питання до заліку
6. Екзаменаційні білети;
7. Пакет комплексних контрольних робіт з критеріями оцінювання, рецензією та зразком еталонної відповіді.

11.Рекомендована література

Базова

1. Арнхейм Р. Кино как искусство / Р. Арнхейм.— М., 1960.

2. Аронсон О.В. Отсутствующее произведение или начала современного искусства / О.В.Аронсон // *Метаморфозы творческого Я художника*. — М., 2005. — С.142-155.
3. Аронсон О.В. Философские основания анализа кинематографического пространства : дис. на соискание звания канд. филос. наук: спец. 09.00.03 / О.В.Аронсон. — М., 1997.— 26 с.
4. Арсланов В. Г. История западного искусствознания XX века : учеб. пособие для вузов / В. Г. Арсланов. — М. : Академ. Проект, 2003. — 768 с.
5. Арутюнов Н. Д. Метафора и дискурс / Н. Д. Арутюнов // *Теория метафоры*. — М., 1990. — С. 112–120.
6. Балаш Б. Видимый человек: очерки драматургии фильма / Б. Балаш. — М.,1925. — 67 с.
7. Балаш Б. Кино. Становление и сущность нового искусства. / Б.Балаш. — М.,1968.
8. Беньямин В. Произведение искусства в эпоху его технической воспроизводимости / В. Беньямин. — М. : Медиум, 1996.—240 с.
9. Бесклубенко С.Д. Політекономія мистецтва.: навч. посібник / С. Д. Бесклубенко. — К.: Альтпрес, 2004.— 250 с.
10. Библер В.О. О культуре, об ее доминанте и еще о цивилизации / В. О. Библер // *Здесь и теперь*. Кн.1.— М., 1992.
11. Бычков В.В., Маньковская Н.Б. Виртуальная реальность в пространстве эстетического опыта / В.В Бычков, Н.Б. Маньковская // *Вопросы философии*. — 2006. — № 1. — С.53-
12. Виппер Б.Р. Введение в историческое изучение искусства / Б.Р.Виппер.— М.,1985.
13. Вирилио П. Информационная бомба. Стратегия обмана / П. Вирилио. — М. : Логос, 2002. — 145 с.
14. Гройс Б. Комментарии к искусству / Борис Гройс ; пер. А. Фоменко и др. — М. : Худож. журн., 2003. — 342 с.
15. Гройс Б. Скорость искусства / Б. Гройс ; пер. А. Фоменко // *Мир дизайна*. — 1999. — № 33. — С. 19-21.
16. Делёз Ж. Кино. Кино 1. Образ–движение. Кино 2. Образ–время [/ Ж. Делёз. — М. : Ad Marginem, 2004. — 623 с.
17. Ейзенштейн С. Про будову речей / С. Ейзенштейн // *Естетика кіномистецтва*. — К., 1974. — С. 121–173.
18. *Енциклопедія постмодернізму* / за ред. Ч. Вінквіста, В. Тейлора ; пер.з англ. В. Шовкун ; наук. ред. пер. О. Шевченко. — К. : Основи, 2003. — 503 с.
19. Зубавіна І.Б. Час і простір у кінематографі/ І.Б. Зубавіна/Інститут проблем сучасного мистецтва АМУ.—К.,2008.—448 с.
20. Кастельс М. Информационная эпоха. Экономика, общество и культура / Мануэль Кастельс ; пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. — М., 2000. — 606 с.

21. Кириллова Н. Б. Медиакультура: от модерна к постмодерну / Н. Б. Кириллова. — М. : Академический проект, 2005. — 448 с.— («Технологии»).
22. Коллингвуд Р. Дж. Принципы искусства / Р. Дж. Коллингвуд; пер. с англ. А. Г. Ракина; под ред. Е. И. Стафьевой. — М.: Языки русской культуры, 1999. — 328
23. Маньковская Н. Б. Эстетика постмодернизма / Н. Б. Маньковская. — СПб. : Алатейя, 2000. — 346 с.
24. Межі видимого. Становлення візуального мистецтва : монографія / З. І. Алфьорова ; Харк. держ. акад. культури. — Х. : ХДАК, 2008. — 267 с. — Бібліогр.: с. 247–267.
25. Мерло-Понти М. Видимое и невидимое / М. Мерло-Понти; пер. с фр. О. Н. Шпарага. — Мн. : Логинов, 2006. — 400 с. — (Conditio humana).
26. Мерло-Понти М. Око и дух / М. Мерло-Понти. — М., 1992. — 375 с.
27. Метц К. Кино, фотография, фетиш / К. Метц // Киновед. записки. — 1994. — № 23. — С. 52–64.
28. Постмодернизм : слов. терминов / авт. и сост. И. Ильин. — М. : Интрада, 2001. — 312 с.
29. Постмодернизм: энцикл. / под ред. А. Грицанова. — Минск : Интерпресс-сервис ; Кн. дом, 2001. — 1040 с.
30. Пригожин И. Порядок из хаоса : новый диалог человека с природой / И. Пригожин, И. Стенгерс ; пер. с англ. Ю. А. Данилова. — М. : Прогресс, 1986. — 431 с.
31. Тарковский А. А. Лекции по кинорежиссуре / А. А. Тарковский // Искусство кино. — 1990. — № 7. — С. 83–91.
32. Фрейлих С. И. Теория кино от Эйзенштейна до Тарковского / С. И. Фрейлих. — 2-е изд. — М. : Академ. проект, 2002. — 512 с. — (“Guadeamus”).
33. Хейзинга Й. Homo ludens : в тени завтрашнего дня / Йохан Хейзинга ; пер. с нидерл. В. Ошиса. — М. : АСТ, 2004. — 539 с.
34. Хренов Н. А. Зрелища в эпоху восстания масс / Н. А. Хренов ; Гос. ин-т искусствознания М-ва культуры и массовых коммуникаций РФ и др. — М. : Наука, 2006. — 646 с.
35. Хренов Ник. Кино. Реабилитация архетипической реальности. / Н. Хренов. — М.: Аграф, 2006. — 704 с.— (Сер. Кабинет визуальной антропологии).
Эйзенштейн С. Избранные произведения В 6 т. Т. 4. Органичность и образность / С. Эйзенштейн. — М. : Искусство, 1964. — С. 66–79.
36. Чміль Г. П. Екранна культура: плюральність поглядів / Г. П. Чміль. — Х. : Крук, 2003. — 336 с.
37. Эйзенштейн С. М. Избранные произведения. В 6 т. Т. 2. / С. Эйзенштейн. — М. : Искусство, 1964. — 567 с.
38. Эйзенштейн С. М. Монтаж / Сергей Михайлович Ейзенштейн. — М. : ВГИК, 2000. — 409 с.
39. Эйзенштейн С. Похвала кинохронике / С. Эйзенштейн // Киновед. записки. — 1997/1998. — № 36/37. — С. 104–114.

40. Ямпольский М. Демон и лабиринт. / М.Б. Ямпольский. — М., 1996.
41. Ямпольский М. Видимый мир. Очерки ранней кинофеноменологии. / М.Б. Ямпольский. — М., 1993.
42. Ямпольский М. Памяти Тиресия: интертекстуальность и кинематограф / М. Ямпольский. — М. : РИК «Культура», 1993. — 464 с.
43. Ямпольский М. Ткач и визионер: Очерки истории репрезентации, или О материальном и идеальном в культуре. / М.Б. Ямпольский.— М.: Новое литературное обозрение, 2007. — 616 с., ил.
44. Ямпольский М.Б. Язык – Тело – Случай: кинематограф и поиски смысла / М.Б. Ямпольский.— М., 2004.— 376 с.

Допоміжна

45. Алфьорова З. І. Формування сучасного мас-медійного простору (англомовна література з проблеми) [Текст] / З. І. Алфьорова // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. — Х., 2001. — Вип. 8. — С. 60–67. — Бібліогр.: 33 назви.
46. Алфьорова З. До питання про екран у майбутньому [Текст] / З. Алфьорова // Сучасний стан українського мистецтвознавства та шляхи його подальшого розвитку : матеріали наук. конф. / Акад. мистец. України. — К., 2000. — С. 124–126.
47. Алфьорова З. І. Візуальні коди сучасності [Текст] / З. І. Алфьорова // Традиційна культура в умовах глобалізації: проблема наслідування культурного коду нації : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (21–22 груд. 2006 р.). — Х., 2006. — С. 14–17
48. Алфьорова З. І. Глобальні цифрові мережі: нова філософія шоу-бізнесу [Текст] / З. І. Алфьорова // Духовна культура в інформаційному суспільстві : матеріали міжнар. наук.-теорет. конф., 24–25 січ. [2002 р.] / Харк. держ. акад. культури. — Х., 2002. — С. 19–20.
49. Алфьорова З. І. Кіберкультура як складова постмодерної культури [Текст] / З. І. Алфьорова // Соціокультурні комунікації в інформаційному суспільстві : матеріали міжнар. наук. конф., 21–22 листоп. 2003 р. / Харк. держ. акад. культури. — Х., 2003. — С. 11–12.
50. Алфьорова З. І. Культурологічні підходи до масового візуального [Текст] / З. І. Алфьорова // Вісн. Харк. держ. акад. дизайну і мистец. [Сер.] Мистецтвознавство. Архітектура : [зб. наук. пр.]. — Х., 2007. — № 2. — С. 8–15.
51. Алфьорова З. І. Образ світу у фільмах про віртуальну реальність] / З. І. Алфьорова // Мистецтвознавство України : зб. наук. пр. — К., 2004. — Вип. 4. — С. 214–222.
52. Алфьорова З. Кінематограф 1970-х рр. : соціокультурний контекст / Зоя Алфьорова // Нариси з історії кіномистецтва України / Акад. мистец. України, Ін-т пробл. сучас. мистец. — К., 2006. — С. 267–288. — Бібліогр.: с. 288.

53. Алфьорова З. Теоретико-методологічні засади вивчення екранних проявів етнічної ідентичності [Текст] / Зоя Алфьорова // Мистецькі обрії'2000 : альманах : наук.-теорет. пр. та публіцистика / Акад. мистец. України. — К., 2002. — [Вип. 3]. — С. 194–201. — Бібліогр.: 27 назв.
54. Виртуальное пространство культуры [Текст] // Материалы научной конференции 11–13 апреля 2000 г. — СПб. : С.-Петербург. филос. о-во, 2000. — 89 с.
55. Етимологічна реконструкція поняття «візуальні мистецтва» / З. І. Алфьорова // Культура України : зб. наук. пр. / М-во культури і туризму України, Харк. держ. акад. культури. — Х., 2007. — Вип. 19 : Мистецтвознавство. Філософія. — С. 78–86. — Бібліогр.: 14 назв.
56. Зубавіна І. Нові екранні технології: специфіка комунікативної дії. Віртуалізація світу як стратегія «нуль дистанції» / І. Зубавіна // Сучасне мистецтво. Зб. Ін-ту проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України. Вип.1. — К.: «Акта», 2004. — С.246–241.
57. Зубавіна І.Б. Екранна культура: філософські інтенції сучасної теоретичної думки // Художня культура. Актуальні проблеми: Зб. Наук. праць. - Випуск І І - Київ: АМУ, 2005. - стор. 59-74.
58. Медиакультура в меняющемся мире: формы и способы представления реального. Материалы науч. конф. (РГГУ, 26-27 ноября 2004 г., г. Москва) [Текст] // НЛО. — 2005. — № 73 (3). — С.428-433
59. Метрусенко, Е. 12 лет на создание интерактивного ТВ : интервью с президентом компании "Рикор Холдинг" Арменом Маргаряном / Е. Метрусенко ; Евгения Метрусенко // ТКТ. Техника кино и телевидения : деловой журн. — 2009. — № 2. — С. 10
60. Ямпольский М. Б. «Метафора, миф и фактичность: читая «Зоо» Шкловского / М. Б. Ямпольский // XIV Банные чтения журнала «Новое литературное обозрение», 30 марта — 1 апр. 2006 г. — С. 11–23.
61. Ямпольский М. Б. «Смысловая вещь» в кинотеории ОПОЯЗа / Ямпольский М. Б. // Ямпольский М. Б. Язык–Тело–Случай: кинематограф и поиски смысла. — М., 2004. — 376 с.
62. Artist and Computer // Ed. by R.Leavitt.— N.Y.: Yarmony Books; 1976
63. Ascott R. The Architecture of Cyberception // Leonardo Electronic Almanac — 1994.— Vol.2.— No 8.
64. Carlson W. A Critical History of Computer Graphics and Anamation. College of Arts of The Ohio State Un-ty. — Ohio State Un-ty.2003.
65. Smith A.R. Digital Paint Systems: An Exhibition of Submitted Works Involving Technical Materials and Processes // Exhibition catalogue // Ed. by B. Kliver. J.Martin. R. Rauschenberg. .— N.Y.1968.

